

и памфилискиот, претставник на стариот ахајски (cf. Greece and Rome III, 1956, стр. 40).

Во одделот *историски реконструкции* ја третира теоријата за доселувањето на Грците во три сукцесивни бранови: Јонци, Ахајци и Дорци. На овој предмет му посветува најмногу простор. Доскоро беше општо примено дека Грците започнале да ја населуваат денешна Грција во 19. в. пр. н. е. Но врз основа на археолошки докази денеска може да се помести датата за два века поназад. Околу 2100 г. (во крајот од раниот хеладски период) нов народ со нова техника и обичаи ги разрушил главните населени места во Аргонида. Со оваа дата се сврзува доселувањето на Јонците (според теоријата за трите бранови). Во доцниот хеладски период (16. в.) се населиле Ахајците, а во 12. в. — Дорците.

Според Ч. оваа теорија не е наплно задоволителна, зашто претполага дека грчкиот јазик бил оформен надвор од Грција. Ако е така, тогаш би требало да се очекува да се сретнат траги од грчкиот и на други места како од галскиот и готскиот. Од начинот како се примени некои странски зборови во грчките дијалекти (ат. *κῆλάριττος* место *κῆλάρισσος*) и од зборови што означуваат медитерански растенија и животни се гледа дека тие се позајмени по доаѓањето на грчките племиња во овие краишта. Нема докази дека грчкиот бил оформен како одделен јазик пред тоа. Развојот на грчките дијалекти започнал, според него, по 2100 г. во јужниот дел на Балканскиот Полуостров, каде што се појавил грчкиот јазик како резултат од фузијата на еден и-е. идиом со јазикот на староседелците. Сосема оправдани се неговите забелешки дека освојувачите кои често биле во помал број не ги измествувале наплно поранешните жители; овие останувале или како потчинета класа или постепено биле асимилирани од новите господари. Во двата случаја јазикот на потчинетото население влијаел на јазикот од нивните господари, така што доаѓало поскоро до фузија на јазичите отколку до изместување на едниот од нив.

Тешко е да се определат со полна сигурност природата на грчкиот јазик од предисторискиот период. Оскудни се податоците за јазиците што укажале влијание при неговото оформување. Човек е принуден да се движи овде по еден терен на разни претпоставки. Сепак тезата на Чадуик за појавата на грчкиот јазик и образувањето на грчките дијалекти претставува просто и приемливо решение на проблемот. Краткиот преглед на општогрчките особености и дијалектните разлики, од друга страна, може да послужи како убаво помагало за студентите по класична филологија.

II. Хр. Илиевски, Скопје.

LOUIS DEROY, *Initiation à l'épigraphie mycénienne*. Rome, Éditions de l'Ateneo, 1962, pp. 133,8°.

При составувањето на оваа интересна книга авторот немал некои поголеми претензии. Целта негова била накратко да ги изложи елементите на микенската епиграфија и да ги упати оние што се интересираат за оваа научна дисциплина, а чии познанија се недоволни, да можат да се ориентираат во бројните научни публикации што третираат проблеми од оваа област. Уште веднаш треба да се одбележи дека авторот успеал во остварувањето на својата замисла. Книгата навистина претставува погодна почетница за разбирање на натписите на плочките пишувани со линеарното В писмо, а може да биде и патоказ на оние што намераваат да продолжат со микенолошките студии бидејќи укажува на капиталната литература од оваа област.

Материјалот што се обработува во оваа книга распореден е во 12 глави чиј обем е различен во зависност од проблемот што го третираат. Во првата глава авторот најнапред не запознава со натписите пишувани со хиероглифското и линеарното А писмо. Дава краток опис на плочките со ваќи писма, на материјата од која тие се направени, го одбележува традиционалното датирање и дава преглед на изданијата на текстови од овие натписи. Веднаш потоа се дадени

уводни белешки за натписите со линеарното В писмо. Пред да се набројат едниците на текстовите со вакви натписи, укажано е на кој начин се третираат плочките во едно издание (фотографија, факсимил, транскрипција и транслитерација). Потоа е даден список на едниците, според годината на нивното издавање со подробни белешки за составувачите како и за тоа во кое време од кого и каде се откриени плочките. Во следната глава одбележани се индексите и речниците на микенските зборови. Истакнато е дека сè уште се чувствува потреба од еден полн речник кој ќе ја прикаже сегашната состојба на интерпретацијата на микенските зборови.

На третата глава ѝ е доделено најмногу простор. Опфаќа четириесетина страници (27—68) што е и оправдано, бидејќи таа го обработува централниот проблем на оваа книга — опишувањето на плочките со линеар. В писмо. Дадени се подробни објаснувања за димензиите и формата на плочките, за содржината на натписите и др. Покрај податоците за бројот и вредноста на фонетските знаци, прикажан е и начинот за читање на натписите па и тоа како се врши транскрипција и транслитерација. Дадени се и упатства за читање на бројните знаци. Излагањата се проследени со примери и илустрирани со цртежи од плочките. Дадена е табела на сите идеограми при што е одбележано што претставуваат тие, доколку е идентифицирана нивната вредност. Многу прегледно и јасно се прикажани сиглите и лигатурите (пак преку табела) и знаците за мери.

Понатаму, авторот нè запознава со начинот на класирањето на сериите и нумерацијата на текстовите. Дава општ преглед на поделбата по серии, означувајќи притоа која серија каде се наоѓа.

Една глава му е посветена на самото дешифрирање на линеарното В писмо. Накратко е прикажана положбата во која се наоѓале испитувањата на плочките до појавата на М. Вентрис. Истакната е заслугата на Алиса Кобер и Е. Бенет за резултатите постигнати во истражувањата (Бенет за мерките, Кобер за наставките). Кратко и многу јасно е прикажан патот по кој Вентрис ги идентифицирал поедините вокали, а потоа и слоговите.

Во следните две глави авторот ги излага вредностите на некои фонограми, (за кои Вентрис не можеше да најде решение, а со подоцнежните истражувања беа идентифицирани од други учени) и дава упатства за употребата на силабарот и ортографијата. За вредноста на 9 знаци, од вкупно 21 што не беа идентифицирани од Вентрис, смета дека е сигурно утврдена, а за останатите 12, за кои некои учени дадоа сугестии, смета дека сè уште не се убедливо идентифицирани. Сепак, ги приведува сите предлози, без да се определи за некој од нив. За поарна прегледност, на крајот од шестата глава е дадена табела, еднаква со онаа на Вентрис, во која се внесени сите идентифицирани знаци. На маргината се одбележани знаците, чија вредност, според Дегоу, сè уште не е сигурно установена.

Во врска со употребата на силабарот и ортографијата, авторот подвлекува дека писмото не е правено за микенскиот грчки, ами само прилагодено од некој друг јазик и дека пишуваците често механички ги накалимувале особеностите на тој јазик на грчките зборови па тоа често доведувало до појави кои не се карактеристични на грчкиот јазик (на пр. неодбележување на крајните консонанти, еднаквото бележење на ликвидите, испуштање на вториот елемент од дифтонгот и др.).

Во осмата глава е даден преглед на номиналната и глаголската флексија. Паралелно со парадигмата од микенскиот, за полесно сравнување, дадена е и една атичка парадигма. Направен е и краток осврт на прономиналната флексија и променбата на броевите. Во врска со глаголската флексија, даден е преглед на документираниите глаголски форми, според начинот и времето.

За јазикот на натписите со линеарното В писмо, авторот констатира дека е речиси еднообразен, без обѕир на местото каде се откриени плочките, со мали дијалектни отстапувања. Се застапува за гледиштето дека микенскиот претставува етапа во раздвојувањето на грчките дијалекти и дека т. н. „ахајски фонд“ кај Хомера не треба да се издначува со микенскиот иако имаат многу заеднички црти.

Десеттата глава е посветена на ономастиката. Укажано е на тешкотијата при определувањето на личните имиња и имињата на места што се јавува поради еднаквото пишување на овие со останатите зборови, без некое посебно определување. Одбележано е дека донекаде е олеснето идентифицирањето на етнимите, а со тоа и на топонимите, со присуството на наставката *-ios/jia* и алативниот суфикс *-de* (за определување на топоними). Но и покрај овие олеснителни околности, заклучува Deroou, сè уште сме далеку од тоа да го сметаме за расветлено прашањето за топонимиката.

Во врска со антропо- и патронимите, ги приведува карактеристичните наставки со кои тие се образувани. Подвлекува дека се среќаваат извесен број еднакви имиња во Кнос, Пил и другите градови, каде што се откриени плочки.

Авторот посебно се осврнува на прашањето за пишувачите на плочките. Ја истакнува нивната анонимност, но одбележува дека и покрај тоа што на плочките не се среќава ниеден потпис, дури ни зборот што означува пишувач, сепак учениите, особено Бенет, по начинот на кој се пишувани одредени плочки, успеале да ги диференцираат и да изведат заклучоци за нивната личност.

На крајот, во посебна глава се набројани најистакнатите библиографски списанија кои содржат податоци за целокупната микенолошка литература, со попки за начинот на кој во нив се одбележани имињата на авторите и насловите на списанијата и статиите.

Како што одбележавме уште во почетокот на овој приказ, книгата на L. Deroou има чисто информативен карактер и претставува еден вид елементарен учебник по микенологија. Но авторот не се задоволил само со тоа да ги изложи некои од резултатите до кои дошле иследувачите во оваа научна област, ами се обидел извесни проблеми да ги прикаже од свој аспект, па дури и да даде свој предлог за решавањето на некои од нив. Многу е интересен неговиот предлог за еден нов систем сигли за означување на мерите. Наоѓајќи дека и системот предложен од Browning и оној од Gallavotti не ја предаваат точно полната содржина на мерниот знак, Deroou предлага нов, преку кој со почетните букви од латински термини би се прикажала категоријата на мерата (C-saracitas, P-pondus), редот на намалувањето на величината на мерата (P-primus, S-secondus и т.н.) и состојбата на материјата што се мери (L-liquidus, A-aridus).

Системот што го предлага Deroou сравнет со цитираните два навистина има предимства бидејќи со него појасно и попотполно се определени мерите. Доколку тој биде прифатен од учениите, со него би се избегнало шаренилото што сега го имаме во одбележувањето на мерите и би се постигнала еднообразност која во овој случај навистина е пожелна.

Во книгата повторно најдоа место предлозите на Deroou за *sa-pi-de* и *ma-ru* (термини што означуваат специјални мери за тежина и волумен) изложени веќе еднаш во L'Antiquité classique 29 (1960). Во врска со *sa-pi-de* треба да се одбележи дека идентификацијата со $\sigma\alpha\pi\acute{\iota}\delta\epsilon\varsigma$ не ни изгледа сосема прифатлива бидејќи групата $\sigma\alpha$ во микенскиот би се бележела со *ka*. Примерите што се приведени за поткрепа на тврдењето дека $\sigma\alpha$ во некои грчки зборови се јавува и како $\sigma\alpha$ не се наполно уверливи бидејќи етимологијата на сите, со исклучок на еден е нејасна, па не е сигурно дали се работи за грчки или зборови од некој друг јазик.

Од фонетска гледна точка, предлогот да се поврзе *ma-ru* со глаголот $\mu\alpha\rho\upsilon\sigma\alpha\iota$ (завиткувам) ни изгледа поприфатлив, но прашање е дали треба значењето на оваа идеограма да се бара во грчкиот, кога се знае дека истата се среќава и во натписите со линеарното А писмо кое сигурно не е размислено за овој јазик.

Сметаме дека е неоправдана поткрепата што Deroou му ја дава на Палмер во врска со датирањето на кноските и пилските плочки. Ни се чини дека во дискусијата што се разви по тоа прашање беа дадени доволно уверливи докази за поголемата старост на кноските плочки па не е пожелно во една ваква книга, така важни прашања да се прикажуваат од еден аспект кој не почива на сосема здрави основи.

Книгата на Deroou доаѓа во право време кога интересот за микенологијата од ден на ден видливо расте. Авторот избрал многу погоден начин да ги изложи основите на оваа нова наука, да укаже на најважните проблеми и да ги одбележи

нејзините идни задачи. Пишувана да биде лесно разбирлива, со многу илустрации и табели кои пружаат убава прегледност, ова книга делува сугестивно па сме уверени дека мнозина од оние што ќе ја прочитаат не ќе се задоволат со знаењата што им ги дава таа, ами ќе продолжат да се интересираат за оваа дисциплина. А авторот се потрудил да не лутаат упатувајќи за секој проблем на литературата во која тој е поопширно обработен.

Ако се исклучи тоа што фонетиката па и морфологијата на микенскиот се прилично бегло прикажани (особено фонетиката), што го сметаме за сериозен пропуст, на мислење сме дека книгата наполно одговара на својата намена и дека ќе биде особено полезна на оние што ги прават своите први чекори во микенологијата.

Љубинка Басоџова, Скопје.

ИСТОРИЈА РИМСКОЈ ЛИТЕРАТУРЫ, I/II, *под редакцией С. И. Соболевской, М. Е. Грабарь—Пассек, Ф. А. Пейровской*, Москва, 1959—1962, стр. 534+484.

Ове године појавио се II том *Историје римске књижевности*, који је издала Академија наука СССР — Институт светске књижевности посвећен Горком. Како је недавно (1960 г.) изашао III том *Историје грчке књижевности*, то сада имамо пред собом потпуно завршена капитална дела о обема античким књижевностима у обради совјетских класичних филолога.

Историја римске књижевности је објављена у редакцији три истакнута проучаваоца грчке и римске књижевности, који су истовремено написали и највеће и најзначајније њене партије, као што су они узели и видног учешћа у састављању *Историје грчке књижевности*. Они су углавном обрадили рано и класично доба римске књижевности.

Остали аутори, чији је допринос знатно мањи, су следећи: М. Ј. Гаспаров, Е. А. Беркова, Т. И. Кузњецова, Ј. Ф. Шулиц, И. П. Стрелњикова и Т. А. Милер. Није означено које партије њима припадају. Означено је наиме за сваку главу ко ју је написао — негде један, а негде више аутора, али то није означено за поглавља — делове појединих глава.

Околност што је градиво у већини поверено обради тројице чувених научника омогућила је да испадне добра композиција дела и да се постигне јединство погледа, што се иначе теже изводи у делима овакве врсте, тј. у делима која саставља колектив аутора.

Али овде се ипак може ставити једна озбиљнија примедба: периодизација спроведена у књизи није у складу са системом периодизације за коју пледира Петровски у уводу (стр. 12—16). С обзиром на политичке и друштвене прилике он предлага да се римска књижевност дели на седам периода овако: I период — епоха ране римске републике (у коју он убраја само другу половину III в. пре н. е., када се појављују први римски песници); II период — II век пре н. е.; III период — доба грађанских ратова (иначе познато под именом Цицеронов век); IV период — Августов век; V период — I век н. е.; VI период — II век; VII период — III-V век. А у књизи је градиво овако распоређено: *Ранња римска литература* (I том, стр. 33—177); *Литература конца републики* (стр. 178—340); *Литература начала империје* (341—529); *Литература ранне империје* (II том, стр. 5—288), где су обухваћени и писци с почетка II в. закључно с Јувеналом и Тацитом, и *Литература поздне империје* (289—458).

Петровски негира најстарије доба римске књижевности (доба пре 240 г.) поглавито стога што из тога периода није ништа сачувано. Међутим то доба не треба занемаривати како због његовог дужег трајања (2—3 века) тако и због тога што се гада стварају зачеци латинске поезије и прозе, и то самостално, а не под страним утицајем.

Мада је периодизација коју предлага Петровски принципијелна, по мом мишљењу, с обзиром на постигнућа и очуваност појединих дела, најбоље би било овако поделити римску књижевност: 1) најстарије доба — епоха зачетака